

BEATA KAMIŃSKA

Instytut Edukacji Muzycznej UKW w Bydgoszczy

Kolęda w polskiej edukacji muzycznej: muzyka – zajęcia artystyczne – szkolne zespoły muzyczne

Katedra Edukacji i Animacji Kultury Muzycznej w dniu 12 grudnia 2011 roku zorganizowała Ogólnopolską Konferencję Naukową na temat: *Kolęda w polskiej edukacji muzycznej, muzyka – zajęcia artystyczne – szkolne zespoły muzyczne* w Auli Copernicanum UKW przy ul. Kopernika 1 w Bydgoszczy. Konferencja adresowana była do: nauczycieli szkół ogólnokształcących, instruktorów, animatorów kultury muzycznej, pracowników naukowo-dydaktycznych uczelni wyższych, studentów, organistów, kandydatów do pełnienia funkcji organisty, kantora, psalterzysty, dyrygenta scholi oraz wszystkich osób zainteresowanych prezentowaną tematyką.

Podczas konferencji wysłuchaliśmy sześciu prelegentów, którzy poruszali istotne aspekty związane z genezą i rozwojem kolędy w tradycji polskiej; Bożego Narodzenia w obrządku kościoła wschodniego; okresu Bożego Narodzenia w śpiewnikach kościelnych ze szczególnym uwzględnieniem *Szczebli do nieba* T.T. Klonowskiego jako nauczyciela, organisty, dyrygenta, edytora, kompozytora i zbieracza polskiej muzyki ludowej; kolęd w twórczości kompozytorów chóralnych, np. kompozytora Bohdana Riemera i w opracowaniu na zespoły instrumentalne ze szczególnym uwzględnieniem orkiestr dętych oraz ekologicznego wymiaru kolędy.

Referatowi przygotowanemu przez **dra Benedykta Odyę** przedstawionemu podczas konferencji przyświecało motto błogosławionego Jana Pawła II „Kolędy nie tylko należą do naszej historii, ale także tworzą poniekąd historię narodową i chrześcijańską. Trzeba, ażebyśmy tego bogactwa nie zgubili”. Autor wykładu *Geneza i rozwój kolędy w tradycji polskiej* determinowany powyższym mottem bardzo wnikliwie przedstawił genezę i rozwój kolędy w ogóle, następnie pokazał jej losy na ziemiach Europy i Polski, aż wreszcie odniósł się do miejsca kolędy w polskiej edukacji muzycznej. Powyższy wykład to swoista kompilacja zagad-

nień z zakresu liturgiki, historii Kościoła, biblistyki, muzykologii, muzyki kościelnej, historii sztuki i kultury oraz historii muzyki. Na uwagę zasługuje fakt, iż wszystkie wyżej wymienione elementy wykładu zostały omówione z wykorzystaniem współczesnych multimediiów.

Dr Beata Kamińska – przedstawiła *Pieśni na okres Bożego Narodzenia w XIX-wiecznych śpiewnikach kościelnych ze szczególnym uwzględnieniem „Szczęble do nieba” T.T. Klonowskiego – nauczyciela, organisty, dyrygenta, edytora, kompozytora i zbieracza polskiej muzyki ludowej oraz we współczesnych podręcznikach szkolnych*. Wystąpienie było skierowane do organistów i nauczycieli. Prelegentka podała etymologiczne wyjaśnienie terminu „kolęda” wraz z kilkoma jej definicjami. Przedstawiła ogólny zarys historii kolędy w Polsce. Przyszłym organistom został przedstawiony wykaz XIX-wiecznych śpiewników kościelnych wraz z zawartością kolęd. Ciekawym aspektem tego wystąpienia było przedstawienie śpiewnika *Szczęble do nieba* wraz z życiem i twórczością muzyczną T.T. Klonowskiego. Wybrane pieśni na okres Bożego Narodzenia z tego śpiewnika zagrał na organach student III roku Mateusz Wierchowski. Następnie zostały ukazane teksty i komentarze z ww. śpiewnika oraz szczegółowa analiza muzyczna wybranych kolęd. Na sam koniec prelegentka w prezentacji multimedialnej przekazała informacje dotyczące procentowego wykorzystania kolęd i piosenek świątecznych we współczesnych podręcznikach szkolnych.

Ks. Mirosław A. Michalski w swoim referacie *W harmonii z Bogiem Stwórcą, z drugim człowiekiem i całym Stworzeniem – ekologiczny wymiar kolęd bożonarodzeniowych i pastorałek* wskazał na istotny, choć rzadko podkreślany, ekologiczny wymiar kolęd związany z wyrażeniem w nich radości całego stworzenia z faktu narodzin obiecane go Mesjasza – Zbawiciela. Narodziny Jezusa stanowią zapowiedź nowej rzeczywistości, rzeczywistości eschatologicznej doskonałej, powrotu do stanu pierwotnego sprzed grzechu pierworodnego, pełnej harmonii między całym stworzeniem zapowiedzianej i zaprezentowanej w Księdze Rodzaju oraz zapowiedziach apokaliptycznych. Przyjście Chrystusa początkuje nadejście nowego czasu, czasu Królestwa Bożego na ziemi.

Kolędy piętnują stan grzechu pierworodnego, odejścia od Boga, zniszczenia pierwotnej społeczności – harmonii, wyrażają tęsknotę za nią i pragnienie jej powrotu. Stanowią z jednej strony zapowiedź tej nowej, choć starej rzeczywistości, a z drugiej strony jej zaczyn i początek. Podkreślają wartość świata zwierząt, dla których również dokonuje się początek wyzwolenia – początek powrotu do stanu pierwotnej doskonałości. Zawierają jednocześnie wezwanie do aktywnego włączenia się w dzieło budowania tej nowej rzeczywistości tu i teraz.

Mgr Ewa Matuszak – *Kolędy w twórczości kompozytorów chóralnych na przykładzie kompozytora Bohdana Riemera*. Przedstawiony referat dotyczył w znacznej części i ukazywał dorobek kompozytorski Bohdana Riemera, który stanowią utwory i opracowania chóralne, a wśród nich znalazło się 15 kolęd i pas-

toralek na chór mieszany a cappella i sopran solo. Podczas omawiania twórczości kolędowej usłyszeliśmy, że przenikał w niej świat tradycji i świat sztuki muzycznej, tworząc doskonałą harmonię. Prelegentka w zakończeniu podała informację, że w kolędach B. Riemera można odnaleźć tęsknotę do świata oczyszczonego i zmysłowego „rozświetlonego Bożą obecnością”.

Dr Mirosław Kordowski – *Kolędy w opracowaniu na zespoły instrumentalne ze szczególnym uwzględnieniem orkiestr dętych*. Prelegent w swoim wystąpieniu podał cel referatu jako przybliżenie i przedstawienie problematyki wykonawczej kolęd polskich opracowanych na orkiestry dęte, zespoły szkolne stosowane na zajęciach pozalekcyjnych. Ukazał wartości tkwiące w polskiej muzyce ludowej oraz jej oddziaływanie na charakter i styl kolęd polskich. Podkreślił rolę i znaczenie każdej sekcji instrumentów dętych z osobna, uwzględniając artykulację, dynamikę i tempa jako czynniki decydującego o stylizacji polskich kolęd. Celem było również ukazanie znaczenia kolęd polskich, jako wycinka polskiej kultury i tożsamości narodowej kształtującej wrażliwość dzieci i młodzieży.

Dr Mariusz Mróz – *Prawosławne Boże Narodzenie w muzyce Kościoła Wschodniego*. Prawosławne kolędy, tak jak i kolędy wywodzące się z kultury zachodniej, to pieśni oparte na muzyce ludowej. Ich popularność poza Polską rozprzestrzeniła się na inne kraje, między innymi na Ukrainę, Białoruś, Litwę i w mniejszym stopniu na tereny obecnej Rosji. Wpływ na to ma ortodoksyjność cerkwi, utrzymująca się od kilkuset lat, co można uznać zarówno za pozytywną, jak i negatywną cechę. Prelegent postawił bardzo śmiałą tezę, że poprzez ortodoksyjne podejście do wielu aspektów życia religijnego w kościele prawosławnym, w tym i do muzyki, muzyka zachowała swoje sacrum, skutecznie broniąc się przed wpływami laicyzacji tych niezwykłych świąt związanych z narodzinami Chrystusa. Kolędy w okresie Bożego Narodzenia mogą być i są wykonywane w cerkwi, ale tylko po liturgii bądź jako oprawa nabożeństw czy spotkań modlitewnych. Chcąc lepiej poznać problematykę muzyki okresu Bożego Narodzenia w cerkwi, należy zrozumieć, czym jest w ogóle muzyka w kościele prawosławnym, jaką pełni rolę. Prezentacja została wzbogacona przykładami śpiewu cerkiewnego.

Ostatnim punktem konferencji był **koncert kolęd** w wykonaniu **Chóru Dziecięcego „Rubinki”** pod dyktando mgr Agnieszki Sowy, przy akompaniamencie fortepianowym Arkadiusza Szopy. Chór działa od września 1999 roku, skupia w swych szeregach wybranych uczniów klas IV-VI OSM I st. i I OSM II st. W wykonaniu chóru usłyszeliśmy następujące kolędy: *Wśród nocnej ciszy, Adeste Fideles, Riu, riu, Cicha noc, Przybieżeli do Betlejem*.

Ogólnopolska Konferencja Naukowa na temat: *Kolęda w polskiej edukacji muzycznej, muzyka – zajęcia artystyczne – szkolne zespoły muzyczne* zakończyła się licznymi pytaniami do prowadzących i ciekawą dyskusją. Większość referatów ilustrowana była nagraniami dźwiękowymi, co umożliwiło lepsze zrozumienie omawianych zagadnień.